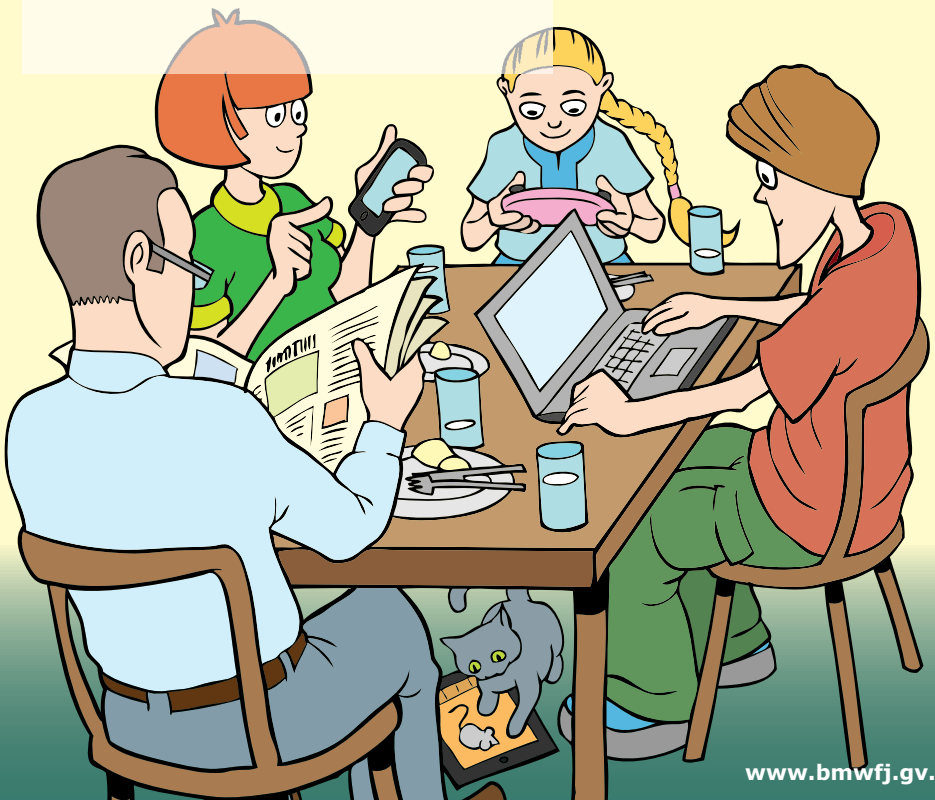

Mediji u porodici

Savjeti za roditelje

IMPRESUM

Vlasnik medija i izdavač:

Saferinternet.at po nalogu Saveznog ministarstva za privredu, porodicu i mlade |
Odjel Politika prema mladima (Sekcija II, odjel 5) | Franz-Josefs-Kai 51, 1010 Wien

Redakcija:

DIⁱⁿ Barbara Amann-Hechenberger | DIⁱⁿ Barbara Buchegger M.Ed. |
Mag.^a Sonja Schwarz | Mag. Piotr Luckos

Prijevod:

Mag.^a Azra Prcić

Fotografije:

BMWfJ (Savezno ministarstvo za privredu, porodicu i mlade)/Hans Ringhofer |
Ilustracije: Mag. Christoph Kaindel

Layout:

Claudia Jirak-Goll | BMWfJ (Savezno ministarstvo za privredu, porodicu i mlade)

Štampa:

offset3000 Druck- und Endverarbeitungs GmbH

Nekomercijalno umnožavanje i distribuiranje izričito je dozvoljeno uz navođenje izvora
Saferinternet.at i Saveznog ministarstva za privredu, porodicu i mlade, kao i web stranica
www.saferinternet.at i **www.bmwfj.gv.at**.

Sve informacije pružaju se bez jamstva. Odgovornost autora ili Saferinternet.at, te Saveznog
ministarstva za privredu, porodicu i mlade, je isključena.

Dostupno na stranicama: **www.bmwfj.gv.at/publikationen** i
www.saferinternet.at/broschuerenservice

Datum objavljivanja:

1. izdanje, Beč 2012.

Predgovor

Digitalni mediji su nas zaokupirali. Bilo na poslu, u školi ili kod kuće – korištenje interneta, smartphone-a i ostalog, jednostavno pripada našoj svakodnevici. To se posebno odnosi na djecu i mlade koji sasvim prirodno odrastaju s „novim“ medijima, i koji ih koriste. Roditeljima nije uvijek jednostavno da ih prate. Ubrzani tehnički razvoj kod mnogih roditelja vodi do nesigurnosti.

- Šta moje dijete tu zapravo radi?
- Šta mogu, smijem, trebam da kontroliram?
- Kada treba da se „umiješam“, da postavim granice?
- Koje pravne norme postoje?

Ovaj priručnik roditeljima pruža konkretnu pomoć da u svakodnevnim situacijama sigurno reagiraju i svoju djecu na najbolji način podrže u korištenju medija. Polazeći od 12 primjera iz prakse – od Facebook-a do televizije – aktuelni aspekti korištenja medija od strane djece i mladih razjašnjavaju se u lako razumljivom obliku. Izaberite ono što trenutno odgovara Vama i Vašoj djeci!

Srdačno

Dr. Reinhold Mitterlehner

Savezni ministar za privredu,
porodicu i mlade

MEDIJI U ODNOSU NA PORODIČNI ŽIVOT – STALNA KONKURENCIJA	5
1. SVE O FACEBOOK-U (Socijalne mreže)	8
2. MOJE DIJETE PREVIŠE BULJI U TV! (Televizija)	11
3. STALNI HIT MOBITEL (Troškovi, želje vezane za mobitel)	14
4. KAKO PRIČATI O „TOME“? (Pornografija)	17
5. TO JE SAMO ŠALAAAAAAA! (Sramoćenje)	20
6. ISKLJUČITI SE NE MOŽE! (Online ovisnost)	23
7. GENERACIJA „COPY&PASTE“ (Autorsko pravo, kritičnost prema izvorima)	26
8. „BESPLATNO“ KINO, I TO ODMAH! (Streaming, file-sharing)	29
9. RAZGLEDANJE BEZ KNJIGA? (Čitanje)	31
10. LJUBAV 2.0 (Seksualnost i internet)	33
11. BRUTALNO NORMALNO (Kompjuterske igre, nasilje)	35
12. DIGITALNI VAKUUM ŠKOLA (Medijski odgoj kod kuće)	38
PODRŠKA I SAVJETOVANJE	41
NAJBITNIJI SAVJETI UKRATKO	42

MEDIJI U ODNOSU NA PORODIČNI ŽIVOT – STALNA KONKURENCIJA

Mediji su važniji od večere

Djeca sve ranije dolaze u kontakt s digitalnim medijima, a zahvaljujući smartphone-u i tablet kompjuteru to se može odnositi već i na bebe. Sve vrste ekrana, igrice i kompjutera **nevjerovatno fasciniraju djecu i mlade**. U ranom uzrastu pretežno se igraju i konzumiraju, a s godinama uz to dolazi i komunikacija s prijateljima. Iako se sadržaji i programi s vremenom mijenjaju, oni u svakoj životnoj fazi ipak privlače mnogo pažnje na sebe. A to **nije uvijek u skladu s „urednim porodičnim životom“**. Tako večera ne može početi jer jedno dijete mora sagledati emisiju, a drugo možda u igrici još nije došlo do tačke koju može memorirati. Treće dijete, pak, mora obavezno do kraja pročitati jedno poglavlje u knjizi. Ali ni roditelji nisu zaštićeni od „medijalnih izazova“: tako se moraju odgovoriti mailovi s posla ili preuzeti poziv nekog klijenta. Konkurencija između medija i porodičnog života vrebata, dakle, na svakom ćošku. Niko nije pošteđen a **konflikti se očekuju već unaprijed**. Pritom se – bar s tačke gledišta dotične osobe – može apsolutno sve opravdati: poziv klijenta se dugo isčekuje, emisija na televiziji se neće ponoviti, u igrici se baš sad posebno dobro napreduje... ☺

Pravila za porodični život dobro su sredstvo za izbjegavanje konflikata. Ta pravila i moguće konzekvence bi **zajedno trebali razviti svi članovi porodice**, da bi ih se mogli bolje pridržavati. Ali bitno je: sva pravila žive od toga da su mogući izuzeci!

Savladati izazove u odgoju

Ne samo da roditelji medije smatraju kao konkurenciju, oni su često i izazov u svakodnevnom odgoju. Tako mnogi roditelji imaju osjećaj da ne mogu pratiti, da ne poznaju aktuelno stanje tehničkog razvoja. Često se iz te nesigurnosti javi potreba za kontroliranjem djece:

filteri i blokade trebaju da zaštite od „štetnih“ sadržaja i da djeci odvuku pažnju od stvari koje nisu prikladne za njihov uzrast.

Roditelji se mogu „naoružati“, mogu ostati u toku tako, što će se sami priključiti nekoj socijalnoj mreži i isprobati ju sa svojim starim školskim prijateljima. Mogu također zajedno s djecom isprobati najnovije kompjuterske igre i pustiti im tu radost jer su „bolji od svojih roditelja“. Također se mogu redovno informirati **o novim izvorima opasnosti u internetu (npr. preko www.saferinternet.at)**, ili stalno aktualizirati sigurnosni status svog kompjutera u pogledu na zaštitu od virusa i sigurnosnih update-ova.

Šta kaže zakon?

Mnogi roditelji postavljaju sebi pitanja o zakonskim mjerama vezanim za korištenje medija od strane njihove djece: Šta je dozvoljeno? Koje su moje roditeljske obaveze? Koje su moguće konzekvence?

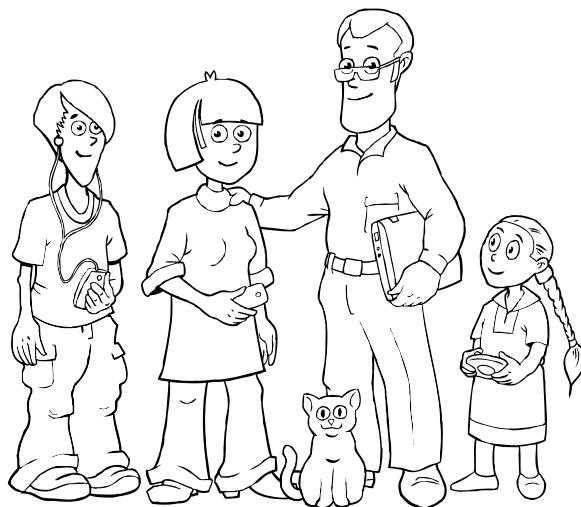
Mnogi zakoni mogu biti važni pri korištenju medija: to počinje sa **zaštitom podataka** i ide do **Autorskog prava**. Uz to dolazi da zakonodavac mladima pruža posebnu zaštitu (**zaštita maloljetnika**). Tim se podrazumijeva obaveza za zaštitu mladih ljudi od opasnosti za njihov tjelesni, mentalni i duševni razvoj. Što se tiče medija, u biti je regulirano da pristup pornografiji od strane mladih mora biti spriječen. Mi međutim svi znamo, da je zaštita maloljetnika na internetu u praksi često neprovodi-va.

Principijelno se u Austriji do 14. rođendana ne kažnjava ako se prekrši zakon. Itekako međutim roditelji imaju dužnost nadziranja. To znači da oni mogu odgovarati za prekršaje svoje djece. Dokle dostiže ta **dužnost nadziranja**, ne može se paušalno odgovoriti. To ovisi – kao što je često slučaj kod pravnih pitanja – od slučaja do slučaja i od sudske odluke.

Ohrabrite djecu i učite jedni od drugih

Djeca i mladi realno ne mogu dovoljno biti zaštićeni od rizika povezanih sa korištenjem medija. Ipak, možemo ih podržati u sticanju sposobnosti koje su im potrebne da se bolje nose sa problematičnim situacijama. Čarobne riječi glase **medijska kompetencija**: dakle sposobnost svjesnog korištenja medija, odgovornog ophođenja s njima, ispunjavanje ličnih potreba pomoću medija, bez da se pritom nanese šteta sebi ili drugima. Sve se ovo zbraja u medijsku kompetenciju i ne može se uvijek lako postići. **Roditelji pritom nisu samo važan uzor djeci, oni su i prve osobe kojima bi se djeca trebala obratiti.** Međutim, prije svega bi trebali podržati svoju djecu u razvoju sposobnosti. Često se to može postići u **aktivnom razgovoru roditelja i djece** o ličnom korištenju medija. Mogući su također i dogovori, kao npr. jedni (roditelji) uče druge (djecu) o tehničkim stvarima, zauzvrat djeca kritično preispitavaju medije. Zajednički moto glasi „Učimo jedni od drugih i jedni s drugima!“.

Napomena: Kada se u ovom priručniku spominju „roditelji“, misli se naravno na SVE staratelje!

1. SVE O FACEBOOK-U

Desetogodišnja Letitia želi da se prijavi na Facebook. Roditelji su zaišta protiv, ali na kraju ipak shvaćaju da se to ne može spriječiti zabranama. Razmišljaju šta bi bilo bolje: zabraniti ili pratiti? Odluče da zajedno sa svojom kćerkom naprave profil na Facebook-u. Nakon dva mjeseca, tema Facebook više nije zanimljiva a svađe nije bilo.

Savjeti

- **Pokažite zainteresiranost za svakodnevicu Vašeg djeteta.** U to spada i korištenje digitalnih medija i platformi, kao što je npr. Facebook. Pitajte nekad za večerom, šta ima novo na Facebook-u. Isprobajte ga i sami.
- **Prijateljstvo na Facebook-u sa svojim djetetom?** Dobro razmislite da li trebate da budete „prijatelj“ s Vašim djetetom na Facebook-u. To može biti prednost ako je Vaše dijete još jako mlado, jer ga tako možete „kontrolirati“. Ali ako se Vaše dijete jednom odluči da Vas izbriše kao prijatelja, trebali bi to da prihvatite. Na kraju, i u stvarnom životu kao roditelj imate drugu ulogu nego prijatelja ili prijateljice.
- **Dogovorite se za pravila.** Redovno razgovarajte o tome, šta Vaše dijete u internetu smije a šta ne smije objavljivati (npr. ne smije objaviti broj telefona, adresu ili školu). Postavljanje stvari koje bi mogle povući ružne posljedice sa sobom nije dozvoljeno (npr. uvrede učitelja ili đaka, slike koje bi mogle uvrijediti, video snimke sa ekscesima na proslavama itd.). Nešto što se na internetu jednom objavi brzo se proširi i teško se može ukloniti.
- **Zaštitite privatnost.** Ako imate osjećaj da Vaše dijete ne može procijeniti konzekvence svog ponašanja, podržite ga sa sljedećim savjetima:

- Umjesto prezimena nek stavi drugo ime pri prijavi.
- Zajedno pregledajte sigurnosne postavke za zaštitu privatnosti. Samo stvarni „prijatelji“ trebali bi da mogu vidjeti lične aktivnosti.
- Uvjerite se da je dob Vašeg djeteta na Facebook-u ispod 18 godina, kako bi se odrazile standardne sigurnosne postavke za mlade.

■ **Prijavite neprijatnosti.** Ako se Vašem djetetu preko mreže desi nešto neprijatno (maltretiranje, vrijeđanje, prijetnja, neprimjeren sadržaj itd.), uvijek bi incident trebali prijaviti Facebook-u. Ne osuđujte dijete! Ako se za nekoliko dana ne desi ništa, prijavite to ombudsmanu za Internet (**www.ombudsmann.at**).

Pravno:

- Prema uvjetima korištenja Facebook-a iz augusta 2012. godine, dozvoljena dob za **registraciju postavljena je na 13 godina**. To prvenstveno ima veze s važećim Zakonom o zaštiti podataka u SAD-u (tamo se nalazi glavno sjedište firme Facebook-a), po kome preduzeća poslovno ne smiju širiti podatke osoba mlađih od 13 godina.
- Nije vjerovatno da se Facebook po Zakonu o zaštiti mladih smatra „medijom koji ugrožava mlade“ i da time mora biti zabranjen. **Roditelji, dakle, moraju odlučiti** kako će se u porodici ophoditi prema korištenju Facebook-a.
- Roditelji principijelno imaju dužnost za **nadzor djeteta**. Ne postoje, međutim, fiksne granice do koje mjere roditelji moraju pratiti aktivnosti svoje djece na internetu. Kontrola bi u svakom slučaju trebala da bude u običajenoj i normalnoj mjeri.

Više linkova:

■ www.saferinternet.at/leitfaden

Jednostavna uputstva korak po korak za postavke vezane za privatnost na najomiljenijim socijalnim mrežama.

■ www.facebook.com/safety/groups/parents

Zvanične informacije o Facebook-u za roditelje.

■ www.rataufdraht.at

Pomoć kod problema na Facebook-u ili sa Facebook-om dobit ćete od „147 Rat auf Draht“ (Savjet preko žice).

■ www.ombudsmann.at

Ombudsman za internet pomaže pri uklanjanju ružnih sadržaja sa interneta.

2. MOJE DIJETE PREVIŠE BULJI U TV!

Petogodišnji Fabian najradije sjedi pred televizorom. To već počinje ujutro prije nego što doručkuje ili se obuče, a nastavlja se kada se iz vrtića vrati kući. Kada neko pokuša da ugasi TV ili da prebaci kanal, počne svađa.

Savjeti

- **Dogovorite se za pravila.** Djeci su važne jasne granice i njih se moraju pridržavati svi sudionici (emisije, vrijeme, pauze,...).
- **Ne dozvolite Vašem djetetu da gleda TV iz dosade.** Zajedno svjesno izaberite serije i upalite TV neposredno prije početka. Seriju uvijek pogledajte do kraja i spriječite prebacivanje kanala koje smeta (sklonite daljinski upravljač).
- **Budite uzor.** Djeca često imitiraju ponašanje svojih roditelja. Trebate se i Vi pridržavati pravila koja važe za Vašu djecu (npr. ne gledajte TV iz dosade).
- **Dogovorite vrijeme za porodicu.** Nema TV-a za jelom. Nema jela za TV-om.
- **Krećite se.** Bilo to skakanje po sofi ili deset čučnjeva ... – vidjet ćete koliko to može da bude zabavno za sve skupa.
- **Ponudite alternative.** Ne dopustite da TV bude vjerni pratilac u slobodnom vremenu. Idite umjesto toga sa svojim djetetom na uzbudljiv izlet ili potaknite ga da se nađe s prijateljima ili prijateljicama.
- **Dovedite junake u dječju sobu.** Djeca najčešće imaju nekog „junaka“ koga posebno vole. Potaknite Vaše dijete da mu se ne divi samo na ekranu, nego da ga dovede u dječju sobu. Posteljina i ostalo su samo početak – možete slikati slike i praviti različite objekte, izmišljati priče, snimati mini filmove s mobilnim telefonom itd.

Brošure:

- **„Ich will jetzt fernsehen“** („Sada želim da gledam TV“) Regionalnog fonda zdravstvenog osiguranja Salzburga (Salzburger Gebietskrankenkasse) za roditelje djece u predškolskom dobu i do 4. razreda osnovne škole (Volksschule). www.sgkk.at
- **„Mit Kindern über das Fernsehen reden“** („Razgovarati s djecom o televiziji“) Prevencije ovisnosti Vorarlberg (Suchtprävention Vorarlberg) sa savjetima za roditelje. www.supro.at

Dalji linkovi:

■ www.schau-hin.info

Orijentacija u digitalnom svijetu medija i savjeti za svakodnevicu za roditelje i staratelje njemačkog Ministarstva za porodicu.

■ www.flimmo.de

Informacije za roditelje o emisijama njemačkih TV-kanala koji bi mogli zanimati djecu do 13 godina.

■ okidoki.orf.at

Televizija za djecu ORF-a (austrijske državne radio-televizije).

■ www.kika.de

Njemački program za djecu.

■ www.tivi.de

Dječje emisije na ZDF-u (njemačka državna televizija).

3. STALNI HIT MOBITEL

Trinaestogodišnja Valentina zapravo treba plaćati račun mobitela od svog džeparca. Međutim, to nekako ne funkcionira. Nikako da joj bude dovoljno. Pritom su se Valentina i njeni roditelji prije godinu dana sa skupog mobitela na karticu prebacili na jeftiniji mobitel na preplatu. Ali 2.000 besplatnih SMS poruka nikako nije dovoljno, osim toga Valentina sada nužno želi smartphone jer i ona hoće da se igra na mobitelu kao njene prijateljice. A i Facebook bi trebao konačno da bolje funkcionira nego na starom telefonu.

Savjeti

- **Dogovorite se.** Šta će se desiti ako se pređu granice troškova? Kada će se kupiti novi telefon? Koje će se posljedice snositi ako se ne bude pridržavalo dogovorenoga? Dogovorite se uvijek za jedan duži period.
- **Ne smijete prečesto biti „mekani“.** Pravila su osnova, ali njih se i roditelji moraju pridržavati. Izdržite kuknjavu Vaše djece i ostanite konzekventni!
- **Znajte tarifu.** Zajedno sa svojim djetetom provjerite koliko koštaju koje aktivnosti na mobitelu (telefoniranje, SMS poruke, mobilni internet, aplikacije...). Da li je kod odabrane tarife mobitela bolje napisati nekoliko poruka nego nazvati? Da li je zaista potrebne kupovina aplikacija? Da li postoji neka aplikacija koja se može koristiti umjesto SMS poruka i koja manje košta? O tome bi zajedno trebali redovno razmišljati!
- **Zaključajte usluge.** Iskoristite mogućnost zaključavanja usluga kod mobilnih operatera (npr. za usluge s dodatnom vrijednošću, mobilni internet, funkcije plaćanja) ili direktno na mobitelu (npr. za kupovinu aplikacija, roaming, mobilni internet). Zadržite lozinke, kao npr. za app-store (prodavnica aplikacija) za sebe.

Troškovi, želje vezane za mobitel

- Uložite žalbu na račun za mobilni telefon. Pismeno uložite žalbu u slučaju spornog računa za mobilni telefon kod vašeg mobilnog operatora, i istovremeno uložite žalbu kod RTR-a (www.rtr.at – Nadzorno i arbitražno tijelo za austrijsku radio-televiziju). Kod pitanja i problema ombudsman za internet (www.ombudsmann.at) Vam također stoji na raspolaganju.

Pomoć i savjetovanje:

■ www.rtr.at

Arbitražno tijelo za austrijsku radio-televiziju (Schlichtungsstelle der Rundfunk und Telekom Regulierungs-GmbH) kod spornih slučajeva vezanih za račun mobilnog telefona.

Troškovi, želje vezane za mobitel

Brošure:

- Savjetodavni priručnik za roditelje „Handy und Smartphone sicher nutzen“ („Sigurno koristiti handy i smartphone“) inicijative Saferinternet.at. **www.saferinternet.at**
- Informacioni list za sigurno korištenje aplikacija ombudsmana za internet. **www.ombudsmann.at/apps**

Dalji linkovi:

- **www.handywissen.at**
Informacioni portal za sigurno korištenje mobitela.
- **<http://handy.arbeiterkammer.at>**
Kalkulator za aktualne tarife mobilnog telefona.

4. KAKO PRIČATI O „TOME“?

Nedavno je majka svom sinu Nicu trebala da donese mobitel jer je s uganutom nogom ležao na sofi. Usput je još samo brzo nešto htjela pogledati na internetu preko mobitela, ali onda su joj skoro oči ispale iz glave: kod njenog sina su bile otvorene porno stranice! Kod njenog sina! Njega, koji je izgledao potpuno nevino! Sad je bila skroz očajna.

Savjeti

- **Porno filmovi su fake.** Pričajte o tome da porno filmovi ne predstavljaju stvarnost. Uporedite ih sa akcionim filmovima. I tamo glume glumci i glumice i služe se tehničkim trikovima!
- **Svima su poznati!** Opustite se: vrlo je moguće da je skoro svaki dvanaestogodišnjak već jednom vido porno film – tako bar kažu studije. Ali to ne mora značiti da to i Vaše dijete redovno radi.
- **Predložite dobre izvore informacija.** Djeca i mladi imaju veliku potrebu za informacijama o dobrim internet stranicama o seksualnom prosvjećivanju. Razgovarajte sa svojim djetetom o tome koji se izvori informacija na internetu na temu „seksualnost“ mogu preporučiti. Ponudite djetetu i pored interneta za njegovu dob odgovarajuće informacije, npr. brošure ili knjige.

Pravno

- Porno filmovi se po austrijskom Zakonu za zaštitu mladih (Jugend-schutzgesetz) kategoriziraju kao **„ugrožavajući za mlade“**. Čim saznaju da njihova djeca na kompjuter skidaju porno filmove ili neke druge podatke koji su po Zakonu za zaštitu mladih zabranjeni, roditelji ih moraju **izbrisati odn. dati da se izbrišu**. Roditelji, međutim, nisu obavezni da kontroliraju mobitele svoje djece vezano za podatke koji su prema Zakonu za zaštitu mladih ugrožavajući.

Pomoć i savjetovanje:

■ www.rataufdraht.at

Besplatan, anonimni 24-satni SOS-telefon za djecu, mlade i njihove osobe od povjerenja na broj telefona 147 (bez pozivnog broja).

■ www.firstlove.at

Savjetovalište za mlade sa općim informacijama.

■ www.maedchensprechstunde.info

Inicijativa austrijskih ginekologa sa savjetima i informacijama.

■ www.feelok.at

Intervencioni program za mlade koji bazira na internetu, izvorno iz Švicarske.

■ www.oesterreichisches-jugendportal.at

Opširni spisak linkova austrijskih informacija za mlade, između ostalog i o „ljubavi i seksualnosti“.

■ www.herzklopfen.or.at

Savjetovanje preko telefona i online svake subote, poslijepodne.

■ www.mona-net.at

Online-savjetovanje specijalno za djevojčice.

Brošure:

- „**Love, Sex und so...**“ – Brošura za prosvjećivanje o seksualnošću i ljubavi za mlade austrijskog Ministarstva za privredu, porodicu i mlade www.bmwfj.gv.at

- „**Sexualität und Internet**“ – Savjetodavni priručnik „**Seksualnost i internet**“ inicijative Saferinternet.at. www.saferinternet.at

- Gradivo za nastavu „**Baš intimno**“ („**Ganz schön intim**“) za osnovnu školu do 4. razreda. www.selbstlaut.org

- „**Let's talk Porno**“ – radni materijal za školu inicijative Klicksafe. www.klicksafe.de

Činjenica je da:

- što više osnovnog znanja o seksualnosti,
- što je dijete starije,
- što je veći pozitívni pristup svom tijelu i svojim osjećajima,
- što je bolje naučeno ophođenje s medijima,
- što se više ponude i dozvole profesionalne informacije na temu seksualnost,

... to će se mladi manje pokazati sputavani u svom seksualnom razvoju putem konzumiranja pornografije!

5. TO JE SAMO ŠALAAAAAAA!

Trinaestogodišnja Tanja je fotografirala Annu u apsolutno glupoj situaciji. Tanja zna da to nije trebala uraditi, ali ta je fotografija jednostavno precool! Kada ju je onda bez saglasnosti prijateljice stavila na Facebook, za Annu je to bilo to. Zatražila je od Tanje da odmah skinje fotografiju, ali Tanja to nije htjela. Anja je zatim pokazala fotografiju svojim roditeljima i zamolila ih za pomoć.

Savjeti

- **Uklonite neugodne slike.** Podržite svoje dijete u tome, bez da „pošizite“. Ako se nepoželjne slike ne uklone, obratite se distributeru stranice. Ako se ni tada ništa ne desi, pomoći će Vam ombudsman za internet (www.ombudsmann.at).
- **Ukažite na posljedice.** Razgovarajte sa svojim djetetom o mogućim konzekvencama problematičnih postova (uznemiravanje trećih, biti sam žrtva, zloupotrebljavanje fotografija, sam sebe učiniti kažnjivim...). I ne zaboravite: na internetu niko nije anoniman!
- **Poštujte mišljenje svog djeteta.** Još od malena prihvatite ako Vaše dijete ne želi da ga fotografirate, i onda ako se požali da ga nikad nema na slici.
- **Uvijek pitajte.** Skrenite djetetu pažnju na to da uvijek treba pitati prije nego što nekog slika i tu sliku objavi.
- **Da li obrađivati slike?** To je zanimljivo! Ali opet svako malo s djetetom razmislite o tome, kada obrađivanje od slike čini „neugodnu sliku“.

Pravno:

- **Pravo na svoju sliku** (Autorsko pravo § 78) štiti osobe od štetnih (nepovoljnih) slika. Time, svi koji postavljaju takve slike, po zahtjevu ih moraju ukloniti. Važi: uvijek pitajte one koji se nalaze na slici prije nego što ju stavite na internet!
- Prema austrijskom Kaznenom zakonu su **potvora, uvreda, kleveta, širenje neistine** i na internetu kažnjivi, a važe ista zakonska pravila kao u stvarnom životu. Od 14. godine mladi za svoje postupke mogu biti procesuirani, oni snose „krivičnu odgovornost“.
- Roditelji principijelno imaju dužnost za **nadzor djeteta**. Ne postoje, međutim, fiksne granice do koje mjere roditelji moraju pratiti aktivnosti svoje djece na internetu. Kontrola bi u svakom slučaju trebala da bude u običajenoj i normalnoj mjeri.

Pomoć i savjetovanje:

■ www.rataufdraht.at

Besplatan, anonimni 24-satni SOS-telefon za djecu, mlade i njihove osobe od povjerenja na broj telefona 147 (bez pozivnog broja).

■ www.kija.at

Posebne ponude austrijskih odvjetništava za djecu i mlade u pokrajinama.

■ www.familienberatung.gv.at

U cijeloj Austriji postoje savjetovališta za porodice koja Vam stoje na raspolaganju za sva pitanja vezana za odgoj djece. Informacije i adrese savjetovališta možete naći na internet stranici pod „Beratungsstellen“.

Brošure:

- Materijal za nastavu „**Aktiv gegen Cyber-Mobbing**“ („Aktivno protiv cyber-mobinga“) inicijative Saferinternet.at sa općim informacijama i informacionim materijalom za đake. www.saferinternet.at

- Savjetodavni priručnik za roditelje „**Handy und Smartphone sicher nutzen**“ („Sigurno korištenje mobitela i smartphone-a“) inicijative Saferinternet.at. www.saferinternet.at

- „**Cyber-Bullying**“ (maltretiranje u internetu) – kompaktna brošura za mlade od savjetovališta „Jugendinfo“ za Bremen i Bremerhaven, pod „Cyberbullying“. www.jugendinfo.de

6. ISKLJUČITI SE NE MOŽE!

Šesnaestogodišnji Manuel na kompjuteru se igra dan i noć. Tako se bar čini njegovim roditeljima. OK, ponekad ide u školu (zapravo skoro uvijek), s prijateljima se također još uvijek nalazi subotom uvečer, ali inače: samo se igra, igra. Soba je zamračena, slušalice su mu već srasle s glavom, a samo u iznimnim slučajevima dođe da jede.

Savjeti

- **Prepoznajte krizna vremena.** Razmislite: je li moguće da je „ovisno“ ponašanje znak za krizu ili masivne probleme? Je li upozoravajući signal za neka druge oblasti koje tek dođu na vidjelo povlačenjem u igru?
- **Stvorite alternativne ponude.** Iako Vaše (starije) dijete možda neće puno poprimiti od Vas, pokažite interes time što ćete zajedno pronaći alternative za igranje.
- **Pokažite interesovanje.** Neka Vam Vaše dijete objasni igru, i isprobajte ju zajedno. Priznajte mu uspjehe pri igranju i kažite mu to. Kada Vaše dijete na fudbalskom turniru da go, i tada se najvjerojatnije radujete... 😊
- **Uporedite!** Da li bi čitanje ili igranje fudbala u istoj mjeri kao online aktivnosti vašeg djeteta također shvatili kao zabrinjavajuće?
- **Tražite pomoć.** Ako se kao roditelji osjećate preopterećeni situacijom: tražite pomoć, kontaktirajte npr. savjetovalište za porodice.
- **Ovisnost je bolest,** iz koje ovisnici teško mogu izaći bez pomoći. Ali ne svaki problem ili svako ponašanje djeteta mora značiti ovisnost. Medicinsku dijagnozu mogu ustanoviti samo stručnjaci, s te strane dakle, zatražite podršku!

- **Može međutim biti i sasvim normalno.** Svako dijete se jednom manje ili više okrene od svojih roditelja, te druge aktivnosti smatra zanimljivijim. Ovdje pronađite novo ophođenje jedni s drugim.

Pomoć i savjetovanje:

- **www.familienberatung.gv.at**

U cijeloj Austriji postoje savjetovališta za porodice koji Vam mogu pomoći vezano za pitanja odgoja. Informacije i adrese savjetovališta možete naći na internet stranici pod „Beratungsstellen“.

- **www.antonprokschinstitut.at**

Anton-Proksch-Institut (API) nudi ambulatnu i stacionarnu terapiju za ovisnike o internetu i kompjuterskim igrama.

- **www.dialog-on.at**

Udruženje Dialog pruža pomoć najbližima i savjetuje online.

- **www.praevention.at**

Institut za prevenciju ovisnosti Pro Mente OÖ pruža informacijski materijal kao i mnogo drugih informacija i linkova na temu.

Brošure i test:

- **„Handy, Computer und Internet: Wie kann ich mein Kind gut begleiten?“** („Mobilni, kompjuter i internet: kako mogu dobro pratiti svoje dijete?“) Instituta za prevenciju ovisnosti Grada Beča.
www.drogenhilfe.at

- **Test za roditelje** „Ist mein Kind internetsüchtig?“ („Je li moje dijete ovisno o internetu?“)
http://arbeitsblaetter.stangl-taller.at

- **„Online-Sucht mit Maß und Spaß“** („Ovisnost o internetu s mjerom i zadovoljstvom“) Pokrajinske centrale za zdravstveno savjetovanje iz Njemačke za roditelje. **www.bzga.de**

- **Savjetodavni priručnik za roditelje „Computerspiele“** („Kompjuterske igre“) inicijative Saferinternet.at.
www.saferinternet.at

Dalji linkovi:

■ www.bupp.at

Pokrajinska centrala za pozitivnu predikatizaciju kompjuterskih igara i igara preko igraćih konzola; na internet stranici možete naći datoteku s preporučenim igrama za različite starosne dobi.

■ www.onlinesucht.at

Informacioni portal na temu ovisnost o internetu iz Austrije.

■ www.internet-abc.de

Posebno poglavlje na temu ovisnost o igricama za roditelje.

Za mlade:

■ www.suchthaufen.net

Pitanja, odgovori i video klipovi na temu ovisnost o medijima za mlade.

■ www.ins-netz-gehen.de

Informacioni portal za mlade. Pod tačkom menija „Check dich selbst“ (Provjeri se sam) postoji test „Bin ich süchtig?“ („Jesam li ovisan/na?“).

7. GENERACIJA „COPY&PASTE“

Šta, još jedan referat?“ Majka jedanaestogodišnje Jane je iznenađena, jer je u ovom semestru već imala jedan. Ali ovaj put jana mora sve sama uraditi, bez drugova i drugarica u razredu, a sada joj majka treba pomoći. Jana već ima plan: potražiti će slike na Googlu, kopirati će odgovarajuće tekstove sa Wikipedije i sve odštampati. Referat bi trebala završiti za par minuta.

Savjeti

- **Koristite mašine za pretraživanje interneta za djecu.** Da bi sa „mališanima“ našli adekvatan sadržaj na internetu, pomoći će Vam mašine za pretraživanje interneta za djecu: dobri primjeri su: **www.blinde-kuh.de** i **www.fragfinn.de**.
- **Vježbajte kritiziranje izvora.** Nije sve tačno što piše na internetu. Zajedno s djecom vježbajte kako se može prepoznati ispravnost sadržaja na internetu (npr. koristite više izvora, uporedite ih, porazgovarajte o vjerodostojnosti, preispitajte autore,...). Tematizirajte, zašto je **Wikipedija** samo ograničeno povoljna, npr. jer sadržaj nije uvijek shvatljiv ili ispravan. Wikipedija je dobar početak za pretragu interneta, ali neće poštediti intenzivnog poređenja izvora!
- **Obratite pažnju na autorska prava.** Svaka „originalna intelektualna tvorevina“, a to mogu biti tekstovi, muzika, slike, kompjuterski programi itd., zaštićeni su autorskim pravom i ne smije se „samo tako“ koristiti. Posebno se treba paziti kod objavljivanja na internetu. Upozorite svoje dijete na to da su ovdje moguće visoke novčane kazne!

- **Navedite izvore.** Za zadaće, referate itd. smiju se koristiti mali odlomci („citati“) iz tuđih djela, ako se primijetno označe i navedu izvori. Samo „nabrajanje citata“ međutim nije dozvoljeno. Obavezno vježbajte s djetetom pravilno citiranje jer to nije baš sasvim jednostavno. Korektan citat sadrži: ime autora/autorice, godinu izdanja, naslov sastava/knjige ili stranice, navedene stranice ili potpunu internet adresu sa datumom zadnje posjete stranici.
- **Creative Commons** licenca kao alternativa. Sadržaji koji stoje pod CC-licencom, smiju se koristiti pod određenim uvjetima. Objasnite Vašem djetetu zašto je bolje da koristi CC-licencirane sadržaje i vježbajte zajedno s njim, da npr. nađe odgovarajuće slike (search.creativecommons.org).

Autorsko pravo, kritičnost prema izvorima

Pravno:

- Svako objavljivanje tuđih djela principijelno podliježe autorskom pravu. Ovo također važi i za školu. Posebno treba biti oprezan pri objavljivanju na internetu – ovdje prijete novčane kazne do nekoliko hiljada eura u slučaju da se autor ili autorica nisu prije pitali za dozvolu.
- Kao alternativa za materijal zaštićen autorskim pravima pružaju se sadržaji sa Creative Commons licencom. CC-licencirani sadržaji se mogu pod određenim uvjetima (npr. navođenje autora ili autorice) besplatno koristiti.

Dalji linkovi:

- **www.creativecommons.org**
Sve informacije vezane za CC-licencu uključujući i mašine za istraživanje interneta za cc-licencirane sadržaje.
- **www.bilderpool.at**
Slobodne slike za nastavu.
- **www.compfight.com**
Mašina za pretragu cc-licenciranih slika. Pažnja: tek poslije pretrage lijevo se može navesti da se žele tražiti samo slike sa cc-licencom!
- **www.jamendo.com/de**
cc-licencirana muzika za distribuciju vlastitih djela kao npr. filmova ili podcasta.
- **www.kidsville.de**
Ovaj „grad za saradnju u internetu“ poziva djecu da objavljuju svoje tekstove.
- **www.surfen-ohne-risiko.net**
Brošure, savjeti, kviz i tool „Meine Startseite“ (moja početna stranica) za postavljanje individualne početne stranice za djecu.

8. „BESPLATNO“ KINO, I TO ODMAH!

Svaki se novi film u kinu odmah mora skinuti. Ne da Lukas sa svojih 17 godina više ne ide u kino, ali film se ipak mora još jednom put pogledati u internetu. Njegova majka nije sasvim sigurna da li je to pravno OK. Lukas joj međutim osigurava, da ništa ne skida, nego samo gleda filmove. „To je dozvoljeno, mama!“

Savjeti

- **Pazite pri stavljanju filmova na internet!** Svako stavljanje tuđih – i time autorskim pravom zaštićenim – sadržaja zakonski je zabranjeno. To važi i za berze na internetu, socijalne mreže i privatne web stranice. Često djetetu skrenite pažnju na to.
- **Razgovarajte o mogućim posljedicama.** Iako svjesne prekršaje Vašeg djeteta nakon određene dobi najvjerojatnije više ne možete spriječiti, podsjetite ga da kod prekršavanja autorskih prava mogu prijetiti troškovi za opomenu od nekoliko hiljada eura!
- **Smislite alternative.** Zajedno sa svojim djetetom tražite sadržaj koji smije objaviti (npr. u socijalnoj mreži, u školsom radu za školu...). Dobra mogućnost su tu Creative Commons-sadržaji. Oni se pod određenim uvjetima mogu distribuirati.
- **Koristite javne mediateke.** Aktuelni filmovi na TV-u, serije i dokumentacije ovdje se mogu pogledati legalno, npr. www.tvthek.orf.at, www.ardmediathek.de, rtl-now.rtl.de.

Streaming, file-sharing

Pravno:

- Principijelno na internetu ne smijete objaviti fajlove, ako Vam za to treba dozvola autora/autorice. Objava je uvijek zabranjena, svejedno da li to radili namjerno ili ne.
- Da li je samo downloadiranje (ili streaming) već ilegalno postavljenih djela zabranjeno, u Austriji to pravno još nije potpuno razjašnjeno. Na sigurnom ste u svakom slučaju ako to ne radite. Pazite: kod berzi na internetu za razmjene podataka često se skinuti fajlovi automatski ponovo postavljaju za jasno ilegalno skidanje, čime se inite kažnjivim!

Brošure:

- **www.ideensindetwaswert.at**
Paket za nastavu sa najbitnijim informacijama na temu „intelektualno vlasništvo“ besplatno za download ili narudžbu.

Dalji link:

- **www.creativecommons.org**
Sve informacije vezane za CC-licencu uključujući mašine za pretragu cc-licenciranih sadržaja.

9. RAZGLEDANJE BEZ KNJIGA?

Prije bi petnaestogodišnji Philipp ponekad pročitao neku knjigu. Ali to je bilo davno. Njegova majka već odavno nije vidjela knjigu u njegovoj sobi. Stalno visi na kompjuteru i ima mp3-player u ušima. Čitanje? Ne, to je davno izašlo iz mode.

Savjeti

- **Svejedno je šta Vaše dijete čita**, bitno je da čita! U to sadaju i tehnički katalozi, postovi na Facebook-u i uputstva za kompjuterske igre. Pustite da Vaše dijete samo izabere šta želi da čita.
- **Budite primjer.** Da li, šta i koliko djeca čitaju, ovisi i o navikama roditelja. Ako roditelji ne čitaju, zašto bi to trebala djeca da rade? Budite svjesni da ste uzor Vašoj djeci.
- **Od početka:** čitajte, pričajte priče, čitajte skupa. Djeca obožavaju vrijeme kada se čita, zato treba da bude fiksni dio u porodičnoj svakodnevnici. Pustite dijete što češće da glasno čita ili mijenjajte se pri čitanju.
- **Pokažite interes.** Interesirajte se za to što Vaše dijete čita. Pregledajte nekad omiljenu lektiru Vašeg djeteta i pričajte s njim o tome šta je pročitao.
- **Napravite ugodnu atmosferu za čitanje.** Zajedno sa djetetom napravite malu biblioteku u dječjoj sobi i ugodno mjesto za čitanje. Iskoristite posebne prilike kao rođendan, Božić, dodjelu ocjena itd.. da napunite biblioteku s novim materijalom za čitanje.

Dalji linkovi:

■ **www.buchklub.at**

Austrijski čitalački klub daje ideje za čitanje za djecu i mlade.

■ **www.kirango.at**

Savjeti bečkih biblioteka za djecu.

■ **www.literacy.at**

Informacioni portal na temu čitanje sa puno razgovora o knjigama za mlade.

■ **www.facebook.com/belletristik**

Udruženje na Facebook-u vezano za čitanje za mlade i odrasle.

10. LJUBAV 2.0

„Bilo je jako neugodno za oboje: kada sam nedavno ušao u sobu moje kćerke Carine, na kompjuteru su joj bile otvorene njene gole slike. Brzo ih je sklonila, ali vidio sam ih. Oboje smo se pravili kao da ništa nije bilo. Prvo sam pomislio da me se ne tiče, to je njena privatna stvar. Ali nekako imam čudan osjećaj.“ Otac jedne šesnaestogodišnjakinje

Savjeti

- **Informirajte se.** Potražite sami informacije o „seksualnošću i internetu“ i budite spremni na saznanje da je se u tom pogledu zadnjih godina mnogo promijenilo. „Websex“ (dakle seks na internetu i na mobitelu) sve je popularniji.
- **Razgovarajte o konzekvencama.** Upozorite Vaše dijete da jednom urađene slike i filmovi mogu doći u tuđe ruke i služiti kao osnova za ugnjetavanje i maltretiranje. I pri traženju posla ove slike mogu biti štetne.
- **Objasnite pravne okvire.** Tako naprimjer distribuiranje pornografskih slika i snimaka drugim mladim osobama može imati pravne posljedice. Isto važi i za objavljivanje intimnih snimaka djevojke ili dečka. Ako su osobe na slici maloljetne, snimci mogu spasti pod kaznene odredbe protiv dječje pornografije.

Pravno:

- **Pravo nad svojom slikom** (austrijsko autorsko pravo § 78) štiti osobe od štetnih (neprikladnih) slika. U to se ubrajaju slike golih osoba, zato se ne smiju objavljivati bez njihove saglasnosti. To važi i za prosljeđivanje slika koje se dobiju na mobitel od djevojke ili dečka!

Seksualnost i internet

- Dječjom pornografijom se smatra, ako mladi **sebe ili druge slikaju gole** i te slike distribuiraju, pogotovo ako se slike distribuiraju na internetu. Kao **dječja pornografija** smatraju se slike koje prikazuju seksualno ponašanje u koje su uključeni maloljetnici. Maloljetnikom se smatra osoba koja nije navršila 18. godinu života. Mnogim mladim ljudima nije jasno da u ovom slučaju mogu biti kažnjeni. U Austriji, međutim, još nema donesenih presuda koje se odnose na mlade (ali u drugim zemljama ima).

Pomoć i savjetovanje:

- **www.rataufdraht.at**
Besplatan, anonimni 24-satni SOS-telefon za djecu, mlade i njihove osobe od povjerenja na broj telefona 147 (bez pozivnog broja).
- **www.stopline.at**
Anonimna služba za prijavu dječje pornografije i ponovnih nacional-socijalističkih djelovanja na internetu.
- **www.selbstlaut.at**
Inicijativa protiv seksualnog nasilja nad djecom i mladim
Sprječavanje-savjetovanje-pratnja u slučaju sumnje.

Boršure:

- **Savjetodavni priručnik "Sexualität & Internet"** („Seksualnost i internet“) inicijative Saferinternet.at. **www.saferinternet.at**

Dalji linkovi

- **www.thatsnotcool.com**
Prosvjetni video snimci za mlade vezano za „Sexting“ (=razmjena golih slika/erotskih informacija među mladima) na engleskom jeziku.

11. BRUTALNO NORMALNO

Ali mama, Tobias se isto smije igrati GTA! To je precool! Zašto si tako zločesta?", jedanaestogodišnjem Marcelu više ništa nije jasno. Njegovi roditelji stalno kvare igru.

Savjeti

- **Razgovarajte, ne zabranjujte.** Samo kroz kompjuterske igre dijete neće postati nasilno. Ako Vi kao roditelji neku igricu ne smatrate dobrom, a Vaše je dijete njom fascinirano, samo zabrana u većini slučajeva ili će malo ili neće nikako pomoći. Bolje razgovarajte sa Vašim djetetom i objasnite mu svoje brige i razmišljanja. Zajedno potražite alternative.
- **Igrajte se zajedno.** Ako se sami ne igrate na kompjuteru, samo teško možete razumjeti oduševljenje Vašeg djeteta. Dozvolite da Vam dijete objasni igre i igrajte se **ZAJEDNO SA** svojim djetetom. Mnogo toga što kompjutersku igricu čini uzbudljivom, samim gledanjem se ne može primijetiti (npr. komunikacija sa druim igračima). Istovremeno ćete i bolje razumjeti zašto se Vaše dijete rado igra na kompjuteru ako se budete igrali zajedno sa njim. To će Vam pomoći i da pronađete alternativne ponude.
- **Obratite pažnju na PEGI-oznaku.** „Pan European Game Information“ (PEGI) informira Vas, koja se vrsta problematičnih sadržaja javlja u kompjuterskoj igri i od koje dobi po zaštiti mladih igra nije sumnjiva. PEGI, međutim, ne daje informacije o tome kako se može igrati igrice. Često su igrice s oznakom „3+“ i „6+“ prekompleksne da bi ih se djeca te dobi mogla zaista igrati.

Kompjuterske igre, nasilje

- **Preispitajte navike.** Zajedno sa Vašim djetetom reflektirajte svakodnevne navike vezane za medije, a ne izostavite i svoje navike. Vi Vašem djetetu uvijek predočavate određeni konzum medija koji ono prati, iako se ne radi o kompjuterskim igrama. Dakle, budite svjesni Vaše uzorne funkcije. Obratite pažnju na to da se Vaše dijete igra u zdravoj sredini (posljedice lošeg držanja, smetnje u vidu,...), da se dovoljno kreće i pravi pauze i da dovoljno pije.
- **Obratite pažnju na mlađu braću i sestre.** Obratite pažnju na to da su igrice koje se igrate podnošljive i za mlađe. Iako se još ne mogu aktivno igrati, mlađi su također involvirani u igru gledajući ju pažljivo. Za ovakve situacije sa svom djecom se dogovorite o pravilima.

Ma daj molim te, zašto se ja ne mogu ovoga igrati? Kod Markusa to nije nikakav problem!

Pričekaj malo, molim te, moram to provjeriti sa aplikacijom za roditelje.

Brošure:

- **Savjetodavni priručnik za roditelje „Computerspiele“** („Kompjuterske igre“) inicijative Saferinternet.at. www.saferinternet.at

Pravno:

- Za sadržaje kompjuerskih igrica važe **Zakoni o zaštiti mladih** austrijskih pokrajina. Sadržaji medija koji mogu ugroziti razvoj mladih ne smiju im se nuditi, prikazati ili im se dati, ili im na bilo kakav način biti dostupni. Time, kompjuterskih igrica, koje su npr. dozvoljene tek od 18 godina, ne smiju se igrati mlađa djeca.
- Oznaka sa **PEGI-simbolima (www.pegi.info)** od aprila 2008. u Beču je obavezna: prodavati se smiju samo igrice sa PEGI-simbolom. Time su de facto u cijeloj Austriji igrice odgovarajuće označene. Mladima se igrice smiju prodavati samo ako su bar navršili dob po oznaci PEGI.

Dalji linkovi:

- www.pegi.info
Opširne informacije vezane za oznaku PEGI. Besplatna aplikacija za iPhone je dostupna preko apple-iTunes-store-a.

Postave za zaštitu mladih kod igraćih konzola:

- Xbox: www.xbox.com/familysettings
- Wii: www.nintendo.de - ključna riječ po kojoj se traži „Altersfreigabe“
- PlayStation: www.playstation.at - ključna riječ po kojoj se traži „Kindersicherung“

Preporučujuće igre na kompjuteru:

Izbor igara na kompjuteru za djecu po dobi i po mogućnosti igranja:

- www.bupp.at
- www.spielbar.de
- www.spielebox.at
- www.feibel.de
- www.acos.at

12. DIGITALNI VAKUUM ŠKOLA

Marie-ina mama je nesretna. Već u osnovnoj školi Marie nije skoro ništa radila na kompjuteru. Ali sada u gimnaziji je to još gore: u razredu se kompjuter skoro nikako ne koristi. Pritom bi to Marie baš zanimalo. Majka smatra da je zadatak škole da djecu nauče korisno ophođenje s kompjuterom, da se on ne bi koristio samo za besmislene stvari, kao npr. za igranje.

Savjeti

- **Pomoć pri učenju sa mreže.** Rešerširajte na internetu interesantne linkove, programe ili aplikacije koje aktualno gradivo Vašeg djeteta nadopunjuju i podržavaju ga pri učenju (npr. trening za učenje čitanja vremena, zbirka matematičkih formula, trener za vokabular, trener za tablicu množenja). Potaknite Vaše dijete da koristi te dodatne ponude.
- **Smart aplikacije.** Vjerujte, skoro za svaki školski problem postoji i aplikacija ... ? 😊
- **Trener za kucanje.** Motivirajte dijete da kuca sa 10 prstiju (www.tipp10.de) i da to nauči. Iako se djelimično čini mukotrпно, istrajte!
- **Razgovarajte u školi o toj temi.** Izjasnite se u školi da smatrate da rad na kompjuteru i kompetentno ophođenje sa kompjuterom i mobitelom smatrate neophodnim. Potaknite predavače da digitalne pratioce pri učenju više koriste na nastavi. Pregled alternativa za e-learning u austrijskim školama naći ćete na www.schule.at

Dalji linkovi:

Za djecu dobi do četvrtog razreda osnovne škole:

- **www.internet-abc.de/kinder**
Platforma na internetu za djecu sa likovima, informacijama i idejama kako da uče sami.
- **kidsweb.at**
Testkovi, referati, igre i linkovi za djecu.
- **www.elbot.de**
Ovdje djeca mogu u sigurnom okruženju chattati sa robotom (kliknite na crveno dugme).
- **www.internauten.de**
Igre i savjeti za djecu vezano za kompjuter i internet.
- **www.hamsterkiste.de**
Priče i igre za učenje.
- **www.kidsnet.at**
Vježbanje za školu, npr. probni testovi i kontrolni radovi.
- **www.tuxpaint.org**
Program za crtanje, besplatan download, sa mnogo štembilja i boja.

10-18 godina:

- **www.exelearning.de**
Izrađivanje internetskih sadržaja.
- **audacity.sourceforge.net**
Besplatni program za audio-obrađivanje.
- **www.toondoo.com**
Besplatan program za izrađivanje stripova, potrebna registracija.
- **comiclife.com**
Program za izrađivanje stripova (nije besplatan), besplatna verzija za testiranje.
- **www.aviary.com**
Opširni program za obrađivanje slika.
- **www.photofunia.com**
Za izrađivanje zabavnih animacija.

Medijski odgoj kod kuće

- **befunky.com**

Pravljenje foto-efekata.

- **www.voki.com**

Za pravljenje malih video-snimaka, uključujući i avatar.

- **www.phwien.ac.at/ekey**

Besplatan download programa za obrađivanje i prikazivanje tekstova, slika, video-snimaka i audio materijala.

- **lms.at/otp**

Sa konceptom OTP-Opportunity To Practice – Samostalno učenje gradiva, vježbanje i kontroliranje.

PODRŠKA I SAVJETOVANJE

Savjetovališta za porodice

Ona Vam u cijeloj Austriji stoje na raspolaganju kod pitanja vezana za odgoj svake vrste.

www.familienberatung.gv.at

Obrazovanje roditelja

Pedagoški doprinosi na teme socijalne mreže, mobitel, seksualni odgoj.

www.elternbildung.at

Saferinternet.at i Handywissen.at

Savjeti i informacije za sigurno i odgovorno korištenje interneta i mobitela sa posebnom oblasti za roditelje:

www.saferinternet.at

www.facebook.com/saferinternetat

www.handywissen.at

www.rataufdraht.at

Besplatan, anonimni 24-satni SOS-telefon za djecu, mlade i njihove osobe od povjerenja na broj telefona 147 (bez pozivnog broja).

www.stopline.at

Anonimna služba za prijavu dječje pornografije i ponovnih nacionalsocijalističkih djelovanja na internetu.

NAJBITNIJI SAVJETI UKRATKO

Savjeti

- **Porodični život i medije ≠ konkurencija.** Mladi se pri svojim medijskim aktivnostima orijentiraju van porodice, to je dio njihovog sasvim normalnog razvoja. Budite opušteni i dobar primjer što se tiče Vašeg ličnog korištenja medija!
- **Otkrijte medije zajedno.** Pratite Vaše dijete pri njegovim otkrićima na internetu. Zajednička iskustva olakšavaju razgovor o pozitivnim i negativnim iskustvima pri korištenju medija.
- **Dogovorite se za pravila.** Pravila o korištenju interneta i mobitela mogu se odnositi na vremenski okvir, korištene sadržaje, ophođenje sa slikama i ličnim datotekama ili na troškove. Pravila su korisna samo ako ih dijete razumije i akceptira.
- **Zaštitite kompjuter.** Obezbijedite kompjuter tehnički i sigurnosno programima protiv virusa, firewall-ima i stalnim updatovima za software.
- **Tematizirajte distribuiranje ličnih podataka.** Razgovarajte s Vašim djetetom o rizicima lakomislenog distribuiranja podataka na internetu. Ime, adresa, broj telefona i lične slike dijete bi smjelo dijeliti samo uz dogovor s Vama.
- **Opreznost kod sastanaka sa poznanstvima preko interneta.** OK je da se ljudi nalaze s osobama koje su upoznali na internetu – ali samo na javnim mjestima (npr. kinima ili kafićima) i uz pratnju (odraslih ili bar prijatelja/prijateljice). Razgovarajte s Vašim djetetom o mogućim rizicima.

- **Razgovarajte o vjerodostojnosti online sadržaja.** Pokažite svom djetetu kako se može provjeriti ispravnost sadržaja s poređenjem s drugim izvorima. Djeca i reklame često ne primijete.
- **Na internetu niko nije anoniman.** Obratite pažnju na to da Vi i Vaše dijete kod svih aktivnosti na internetu ostavljate tragove.
- **Skrenite pažnju na to šta se smije a šta se ne smije na internetu.** I na internetu postoje pravila. Jednostavno rečeno: šta je u realnom životu dozvoljeno, to je dozvoljeno i na internetu. Šta je u stvarnom životu zabranjeno, to je zabranjeno i na internetu.
- **Redovno se informirajte.** Nek Vam dijete redovno pokaže svoje omiljene stranice, igre ili aplikacije. Neka korištenje interneta i mobitela bude uobičajena tema u Vašoj porodici.
- **Samo nek se čita!** Svejedno šta Vaše dijete čita, bitno je da čita! Ne budite previše kritični i dozvolite Vašem djetetu da odluči, šta želi da čita.
- **TV – više nego ubijanje vremena!** Gledanje televizije pruža mnogo mogućnosti i zanimljivog, ako se pravilno koristi. Svjesno izaberite emisije prije nego što upalite TV. I samo rijetko kada dozvolite da Vaše dijete gleda TV iz dosade – u ovom slučaju mu ponudite alternative.
- **Mogućnosti medija prevazilaze rizike!** Ne budite previše kritični pri aktivnostima vezanim za medije Vašeg djeteta. I internet je odličan medij koji se može pametno koristiti, kako za učenje tako i u slobodnom vremenu. Podržite dijete u tome da svjesno koristi medije i da istraži sve mogućnosti. Sa uputstvima rizici se mogu jako smanjiti.

Televizija, internet, smartphone i ostalo obuhvatili su našu svakodnevicu – a pogotovo djece i mladih. Djeca doživljavaju digitalne medije već od vrtića ili još ranije. Između ostalog, zbog korištenja pri njihovom obrazovanju jako brzo napreduju. To kod mnogih roditelja dovodi do nesigurnosti:

- Šta moje dijete tu zapravo radi?
- Šta mogu, smijem, trebam da kontroliram?
- Kada treba da se „umiješam“, da postavim granice?
- Koje pravne norme postoje?

Priručnik **“Mediji u porodici – savjeti za roditelje”** polazeći od 12 primjera u praksi u lako shvatljivom obliku daje odgovore na ta pitanja. Svaka priča je zaokružena savjetima za odgoj, literaturom i linkovima kao i daljim informacijama.

Podržano od strane
Evropske unije

Saferinternet.at
Das Internet sicher nutzen!

**BUNDESMINISTERIUM FÜR
WIRTSCHAFT, FAMILIE UND JUGEND**

1010 Wien | Franz-Josefs-Kai 51 | www.bmwfj.gv.at